

СТЕВАН СРЕМАЦ – ПОСЛЕДЊИ ЦЕДАЈ И РАДИКАЛНИ ОДГОВОР НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈУ

Зоне против Дарта Вајдера

Шта једном просечном српском гледаоцу говоре блокбастери настали по обрасцу културне глобализације? Ништа лично – осим што га свODE на биће без језика, и без културе, на теле које буљи у шарена врата или бика који не може да нађе краву. Популарност Сремца је стога несвестан одговор оних који осећају да у том наметнутом процесу губе нешто недефинисано лично, дакле нешто своје и посебно, што не може бити замењено глобалним културним парадигмама. Тај одговор је, међутим, и трагичан, јер показује како се идентитет сада види готово искључиво у прошлости, док се у садашњости све слабије осећа

Пише: Слободан Владушић

По-сле из-не-на-ђу-ју-ћег успе-ха *Зо-не Зам-фи-ро-ве* ни-ко-га ни-је из-не-на-ди-ла
(дво-стру-ка) екра-ни-за-ци-ја

ИВ-К

о-ве сла-ве

, но-во из-да-ње Срем-че-ве књи-ге ни-ти „на-ста-вак”

Зо-не Зам-фи-ро-ве

, ко-ји је пот-пи-са-ла аутор-ка под псе-у-до-ни-мом Сте-ва-на Сре-мац. Ни-шта чуд-но:
Сте-ван Сре-мац је по-стао

ро-ба

, и то вр-ло тра-же-на ро-ба, па га тре-ба про-из-во-ди-ти у што ши-рем асор-ти-ма-ну и
ве-ћим ко-ли-чи-на-ма. У тој шу-ми

срем-че-ви-не

ху-ји јед-но пи-та-ње: за-што (баш) Сре-мац и за-што (баш) са-да?

До-вољ-но је про-чи-та-ти ба-зич-ну ли-те-ра-ту-ру, као што је Де-ре-ти-ће-ва *Исто-ри-ја*
срп-ске књи-жев-но-сти

, па ви-де-ти да је Сре-мац за-ни-мљив лик ко-ји би да-нас не-сум-њи-во био из-ло-жен
же-сто-ким на-па-ди-ма

гло-ба-ли-ста

: на-род-њак, тра-ди-ци-о-на-ли-ста, мо-нар-хи-ста, бо-ем са ја-ким род-бин-ским ве-за-ма
ко-је

не упо-тре-бља-ва

за ства-ра-ње ка-ри-је-ре у Бе-о-гра-ду, већ од-ла-зи у Ниш на ме-сто гим-на-зиј-ског
на-став-ни-ка. Та-да-шњи Ниш је за Срем-ца био сво-је-вр-сно ова-пло-ће-ње иде-је
па-три-јар-хал-не ва-ро-ши, иако је Бе-о-град, та-да, с кра-ја XIX ве-ка, био да-ле-ко и од
сен-ке обез-ли-че-не гло-бал-не ме-тро-по-ле.

СИМ-БО-ЛИЧ-КА ПОР-НО-ГРА-ФИ-ЈА „ЊУ ЕЈ-ЦА”

То што су *Зо-на Зам-фи-ро-ва* и *ИВ-ко-ва сла-ва* по-но-во ин-те-ре-сант-ни срп-ском
гле-да-о-цу/чи-та-о-цу мо-же би-ти схва-ће-но као не-све-сни от-пор про-це-су
кул-тур-не гло-ба-ли-за-ци-је

. Кул-тур-ну гло-ба-ли-за-ци-ју тре-ба схва-ти-ти као по-ку-шај ства-ра-ња је-дин-стве-не

и све-оп-ште кул-тур-не па-ра-диг-ме. Та па-ра-диг-ма би би-ла ре-цепт за про-из-вод-њу при-ча ко-је ће се по-том мо-ћи про-да-ва-ти по це-лом све-ту без об-зи-ра на кул-тур-не раз-ли-ке. У

иде-ал-ном

сми-слу, то би зна-чи-ло ство-ри-ти про-из-во-де са ко-ји-ма би сви мо-гли да се по-и-сто-ве-те, док у

кон-крет-ном

слу-ча-ју ти про-из-во-ди

мо-ра-ју

ра-чу-на-ти на „нај-ма-њи са-др-жа-лац” за-јед-ни-штва пла-не-те. Нај-бо-љи при-мер та-кве

гло-бал-не при-че

је пор-но-гра-фи-ја, па сто-га ни-је ни чуд-но што аме-рич-ка пор-но ин-ду-стри-ја бе-ле-жи знат-но ве-ће при-хо-де од Хо-ли-вуд-а. Хо-ли-вуд пак, слич-но то-ме, лан-си-ра блок-ба-сте-ре ко-ји се де-ша-ва-ју у фан-та-стич-ној про-шло-сти или фан-та-стич-ној бу-дућ-но-сти, и ко-ји су у ве-ћи-ни слу-ча-је-ва пот-пу-но за-ви-сни од спе-ци-јал-них ефе-ка-та. То су фил-мо-ви ко-ји-ма

ти-тло-ви

ни-су по-треб-ни; они пред-ста-вља-ју сво-је-вр-сну

сим-бо-лич-ку

пор-но-гра-фи-ју ко-ја пру-жа

new age

илу-зи-ју да цео свет има исту про-шлост и исту бу-дућ-ност.

Бе-сми-сле-ност та-кве тврд-ње не тре-ба ни до-ка-зи-ва-ти.

Шта да-кле јед-ном про-сеч-ном срп-ском гле-да-о-цу го-во-ре ова-кви блок-ба-сте-ри? Од-го-вор: ни-шта лич-но (осим што га сво-де на би-ће без је-зи-ка, и без кул-ту-ре, на те-ле ко-је бу-љи у ша-ре-на вра-та или би-ка ко-ји не мо-же да на-ђе кра-ву).

По-пу-лар-ност Срем-ца оту-да је не-све-стан од-го-вор оних ко-ји осе-ћа-ју да у про-це-су кул-тур-не гло-ба-ли-за-ци-је гу-бе *не-што* не-де-фи-ни-са-но *лич-но*, не-што *сво-је*

и

по-себ-но

, што не може бити замењено глобалним културним парадигмама. Ин-те-ре-со-ва-ње за Срем-ца је ра-ди-ка-лан од-го-вор на гло-ба-ли-за-ци-ју бу-ду-ћи да, слич-но Срем-цу, цен-тар на-ци-о-на не ви-ди ви-ше у пре-сто-ни-ци, већ на пе-ри-фе-ри-ји. Тај од-го-вор је, ме-ђу-тим, и тра-ги-чан, јер по-ка-зу-је ка-ко се иден-ти-тет са-да ви-ди са-мо у про-шло-сти, док се у са-да-шњо-сти он не осе-ћа. По-ред-ба са фил-мо-ви-ма Ду-ша-на

Ко-ва-че-ви-ћа по-ја-шња-ва ствар: ни

Ма-ра-тон-ци

ни

Ко то та-мо пе-ва

ни-су тре-ти-ра-ли про-шлост као не-ко из-дво-је-но до-ба у ко-ме пре-би-ва за-ча-у-ре-ни иден-ти-тет јед-ног на-ро-да, већ пре као кон-текст за при-чу. Обе Ко-ва-че-ви-ће-ве при-че су се до-га-ђа-ле у Ср-би-ји, а не би-ло где, али су мо-гле да се гле-да-ју би-ло где, а не са-мо у Ср-би-ји. То је спо-соб-ност ко-ју кул-ту-ре чи-ји ма-тер-њи је-зик ни-је ен-гле-ски мо-ра-ју да са-чу-ва-ју.

По-пу-лар-ност Срем-ца је нај-бо-љи знак да је та осо-би-на срп-ске кул-ту-ре до-ве-де-на у пи-та-ње.

КО ЈЕ УБИО ГИГУ МОРАВЦА?

Рет-ко ко се се-ћа да-нас Ги-ге Мо-рав-ца, ју-на-ка *Бо-љег жи-во-та* и ли-ка ко-ји нај-бо-ље оли-ча-ва осо-би-не со-ци-ја-ли-стич-ког гу-бит-ни-ка. То гу-бит-ни-штво узро-ко-ва-но је пре све-га

из-бо-ром

да се не при-па-да струк-ту-ра-ма вла-сти (пар-ти-ја), а не не-спо-соб-но-шћу да се успе. Та-кав из-бор до-во-ди Ги-гу Мо-рав-ца у ред не-све-сних по-кло-ни-ка Сте-ва-на Срем-ца ко-ји ка-ри-је-ру жр-тву-ју за-рад спон-та-но-сти, осе-ћа-ња ча-сти, кул-та го-сто-љу-би-во-сти, лич-не сло-бо-де и сло-бо-де ми-шље-на. Ги-га Мо-ра-вац је, та-ко ре-ћи, про-јек-ци-ја срем-че-ви-не ко-ја се вра-ти-ла у Бе-о-град, но-се-ћи ба-гаж „ни-шког” осе-ћа-ња све-та.

Гло-ба-ли-за-ци-ја би се мо-гла де-фи-ни-са-ти и као про-цес у ком за гу-бит-ни-ке не-ма ме-ста: раз-ли-ка из-ме-ђу из-бра-ног гу-бит-ни-штва (у вре-ме ка-да би-ти до-бит-ник зна-чи би-ти члан Пар-ти-је) и на-мет-ну-тог гу-бит-ни-штва са-да се пот-пу-но из-гу-би-ла. А ка-да та раз-ли-ка не-ста-не он-да ТВ екран мо-ра-ју на-се-ли-ти бри-га-де ма-фи-ја-ша и оста-лих успе-шних тран-зи-ци-о-на-ра ко-ји у сва-кој тран-зи-циј-ској

зе-мљи из-гле-да-ју *иден-тич-но*. У њи-хо-вом дру-штву „гу-бит-ни-ци” гу-бе и по-след-ње што им је оста-ло: дух(ови-тост) и ин-ди-ви-ду-ал-ност, по-ста-ју-ћи та-ко сме-са не-бит-них, не-гле-дљи-вих, мр-тво-ро-ђе-них ли-ко-ва, ко-ји тек тер-ми-ном еми-то-ва-ња (не-де-ља 20h) под-се-ћа-ју на слав-не прет-ход-ни-ке.

Ни-шта бо-ље не осли-ка-ва тран-зи-ци-ју бо-ем-ског губитништва у сте-рил-ну и бљу-та-ву ‚успешност’ од тран-сфе-ра Ни-ко-ле-ни-сам-ти-ја-мај-ка из пр-вог де-ла *Ми ни-смо ан-ђе-ли*

у не-сим-па-тич-ну, ли-це-мер-но-мо-ра-ли-стич-ку и, не слу-чај-но, пред-у-зет-нич-ку спо-до-бу под истим име-ном из на-став-ка по-ме-ну-тог фил-ма. Чвр-сту при-чу из пр-вог де-ла за-ме-нио је та-ко низ ске-че-ва на-чи-ње-них по ре-цеп-ту: ред ху-мо-ра, ред ре-кла-ма. Ако се још се-ћа-те на-став-ка фил-ма

Ми ни-смо ан-ђе-ли

, а не сла-же-те се са мном, мо-ра-ће-те да се по-зо-ве-те на

про-фе-си-о-нал-ност

ауто-ра фил-ма. Дру-гим ре-чи-ма, то је ње-го-ва ам-ба-ла-жа у ко-јој не-ма ни-шта сем ку-по-на за „ко-ка ко-лу” у

Mc Do-nald-su

– тај ку-пон го-во-ри ви-ше од ре-чи! За-то је, из-ме-ђу оста-лог, за глав-ног ју-на-ка дру-гог де-ла не-мо-гу-ће за-ле-пи-ти би-ло ка-кву ре-пли-ку ко-ја би пре-жи-ве-ла од-јав-ну шпи-цу фил-ма. Ин-те-ре-сант-но је да је овај филм, по ин-фор-ма-ци-ја-ма ко-ји-ма рас-по-ла-жем, био на-ро-чи-то по-пу-ла-ран код из-бе-гли-ца са те-ри-то-ри-је Бал-ка-на у глав-ном гра-ду аме-рич-ке др-жа-ве Ју-те. То мо-гу да раз-у-мем: овај филм је за-и-ста „срп-ско-аме-рич-ка” ко-про-дук-ци-ја у ко-јој су обе стра-не да-ле, на-жа-лост,

нај-го-ре

што има-ју: аме-рич-ки „парт-нер” је дао иде-ју по ко-јој је нај-бо-љи филм онај ко-ји за-ра-ди нај-ви-ше па-ра, а срп-ски „парт-нер” је тој иде-ји до-дао псов-ке. Ре-зул-тат је филм за

гло-бал-ни из-бе-глич-ки камп

а та-кво је сва-ко ме-сто ко-је љу-де не ве-зу-је тра-ди-ци-јом или осе-ћа-њем

вла-сти-то-сти

, па би-ло то у Солт Лејк Си-ти-ју, Бе-о-гра-ду, Ни-шу, или Су-бо-ти-ци, све-јед-но.

ЗА ВРШНИ (ОБ)РАЧУН

Сви-ма је ја-сно да је *Зо-на Зам-фи-ро-ва* за-ра-ди-ла и ве-ћи део за-ра-де *Ив-ко-ве сла-ве* и да је кон-се-квент-на мер-кан-ти-ли-за-ци-ја Сте-ва-на Срем-ца ти-пи-чан од-го-вор кул-тур-них пред-у-зет-ни-ка на ин-те-ре-со-ва-ње пу-бли-ке за при-чу о Зо-не. Та-кав мер-кан-ти-ли-стич-ки ре-флекс је ра-зу-мљив и не тре-ба га осу-ђи-ва-ти, јер он вра-ћа до-сто-јан-ство на-ци-о-нал-ној тра-ди-ци-ји, ако ни због че-га дру-го-га, оно за-то што по-ка-зу-је да тра-ди-ци-ја мо-же би-ти ро-ба ко-ја се об-ли-ку-је и про-да-је, а не тек пу-ки от-пад у гло-бал-ном све-ту. Фил-мо-ва-ни Сре-мац та-ко сма-њу-је кул-тур-ни де-фи-цит ко-ји има-мо у раз-ме-ни са све-том. Он нас при-вре-ме-но уда-ља-ва од кул-тур-ног бан-крот-ства ко-је нам пре-ти, по-ка-зу-ју-ћи да у овој зе-мљи по-сто-ји, мо-жда још увек не-све-сна, али ни-шта ма-ње ја-сна по-тре-ба за *кул-тур-ном на-за-ви-сно-шћу*, што зна-чи би-ти цен-тар у ко-ме се кул-тур-не вред-но-сти *раз-ме-њу-ју* (са ја-сним осе-ћа-њем шта се да-је, а шта тра-жи за-уз-врат), а не тек пи-ја-на пе-ри-фе-ри-ја ко-ја са-мо без-гла-во по-дра-жа-ва, пре-пе-ва-ва или ко-пи-ра, без трун-ке са-мо-свој-не иро-ни-је. Та-ква пе-ри-фе-ри-ја мо-ра на кра-ју да бан-кро-ти-ра, бу-ду-ћи да гло-бал-ни свет ни-је крч-ма без крч-ма-ра, већ пре ме-ха-на у ко-јој сва-кој ве-ре-си-ји јед-ном до-ђе крај.

<

(Март 2006)